

Demokratia- ja julkisoikeusosasto

VN/28396/2022

17.11.2022

Tarjouspyyntö

Selvityksen laatiminen koskien ihmisoikeusperustaista väestöryhmittäin eriteltävän tiedon keruuta

Tutkimus- ja kehittämispalvelun hankinta

1. Tarjouspyyntö

Oikeusministeriö pyytää tarjoustanne **ihmisoikeusperustaista väestöryhmittäin eriteltävän tiedon keruuta koskevan selvityksen** toteuttamisesta tämän tarjouspyynnön ja sen liitteiden mukaisesti.

Hankintaan ei sovelleta julkisista hankinnoista ja käyttöoikeussopimuksista (1397/2016, jäljempänä *hankintalaki*) annettua lakia. Hankinnan rajautumista hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle perustelee se, että kyseessä on tutkimus- ja kehittämispalvelu, jonka tuloksena julkaistavat tiedot ovat laajasti eri viranomaisten ja muiden tahojen käytössä. Tutkimustulokset julkaistaan ja ne ovat avoimesti hyödynnettävissä. Siten kyseisen hankinnan hyöty ei koidu yksinomaan hankintayksikölle eli oikeusministeriölle sen toiminnassa käytettäväksi. Näin ollen hankinta jää hankintalain soveltamisalan ulkopuolelle myös hankintalain 9 §:n 1 momentin 13 kohdan nojalla.

Hankinnan kohteena olevan selvityksen toteuttamiseen on käytettävissä **enintään 50 000 euroa**.

Oikeusministeriö varaa oikeuden olla hyväksymättä tarjousta, mikäli tarjous ei ole tarjouspyynnön mukainen tai tarjouksen hyväksymättä jättämiselle on jokin muu perusteltu syy.

2. Hankinnan kohde

Hankinnan kohteena on **ihmisoikeusperustaista väestöryhmittäin eriteltävän tiedon keruuta koskevan selvityksen laatiminen** (jäljempänä *selvitys*). Selvityksessä

Postiosoite
Postadress

Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress

Eteläesplanadi 10
00130 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon

0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax

09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet

kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

kartoitetaan arkaluonteisten henkilötietojen¹ keräämisen oikeudellisia reunaehtoja Suomessa. Siinä selvitetään lainsäädännön asettamien reunaehtojen lisäksi mainitunlaisen tiedon keruussa huomioitavia eettisiä näkökulmia, erityisesti ihmisoikeusperustaiseen tiedonkeruuseen² liittyviä edellytyksiä sekä arvioidaan tällaisen tiedonkeruun mahdollisia käytännön toteuttamistapoja. Oikeudellisia reunaehtoja ja eettisiä näkökulmia tarkastellaan selvityksessä yhdessä arkaluonteisten tietojen keruuta koskevien käytäntöjen ja mekanismien kanssa. Selvityksessä kartoitetaan siten myös, mitä arkaluonteisia henkilötietoja tällä hetkellä kerätään julkisessa tilastotoiminnassa ja minkälaista tietojen erittelyä eli disaggregointia käytännössä tehdään. Aihetta koskevan nykytilan lisäksi selvitys tarjoaa suuntaviivoja tiedonkeruun kehittämiseksi.

Selvityksen valmistumisen jälkeen järjestetään oikeusministeriön toimesta myöhemmin sovittavana ajankohtana syksyllä 2023 selvityksen julkaisutilaisuus, jossa keskustellaan selvityksestä ja esitellään sen tuloksia. Osana käsillä olevaa hankintaa selvityksen toteuttaja sitoutuu osallistumaan tilaisuuteen ja esittelemään siellä selvityksen tuloksia myöhemmin tarkemmin määriteltävällä tavalla. Tilaisuuteen liittyvät hankinnat lukuun ottamatta selvityksen toteuttajan osallistumista tilaisuuteen eivät kuulu tämän tarjouspyynnön alaan, vaan oikeusministeriö vastaa tilaisuuden järjestämisestä kuluineen.

Oikeusministeriö vastaa selvityksen taitosta ja julkaisemisesta.

3. Selvityksen tausta ja tavoitteet

Tarve selvitykselle perustuu valtioneuvoston perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaan 2020–2023, joka on hyväksytty valtioneuvoston periaatepäätöksenä 23.6.2021. Tässä kolmannessa perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmassa vahvistetaan perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuranta Suomessa. Toimintaohjelmassa on todettu, että oikeuksien toteutumisen seurannan näkökulmasta ja erityisesti rakenteellisen eriarvoisuuden havaitsemiseksi on tarpeen saada väestöryhmittäin eriteltävissä olevaa tutkimus- ja tilastotietoa³.

Osana toimintaohjelmaa on kehitetty perus- ja ihmisoikeusindikaattorit. Tarkoituksena on, että niillä voitaisiin seurata perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista sekä lyhyellä että pitkällä aikavälillä. Toimintaohjelman valmistelussa ja aiemmissa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista koskevissa selvityksissä seurannan kannalta merkittäväksi haasteeksi on kuitenkin tunnistettu tietopohjaan liittyvät puutteet. Tiettyjen väestöryhmien, kuten esimerkiksi seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen sekä vammaisten henkilöiden perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta saatavassa tiedossa on katvealueita ja tietoaaukkoja. Myös kansainväliset sopimusvalvontaelimet ovat

¹ Arkaluonteisilla henkilötiedoilla tarkoitetaan yleisen tietosuojasetuksen 9 artiklassa säädettyjä erityisiin henkilötietoryhmiin kuuluvia tietoja sekä muita arkaluonteisia tietoja kuin erityiset henkilötietoryhmät. Tietosuojasetuksen 9 artiklan mukaisia tietoja ovat esimerkiksi tiedot, joista ilmenee poliittisia mielipiteitä, uskonnollinen tai filosofinen vakaumus sekä terveyttä ja seksuaalista suuntautumista koskevat tiedot. On huomioitava, että kaikki väestöryhmittäin eritelty tieto (esimerkiksi ikä tai äidinkieli) ei välttämättä kuulu erityisiin henkilötietoryhmiin.

² OHCHR:n Guidance Note 2018, saatavilla: [GuidanceNoteonApproachtoData.pdf \(ohchr.org\)](https://www.ohchr.org/en/docd/49499)

³ Kansallinen perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelma 2020-2023, s. 25, saatavilla:

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/163280/VN_2021_59.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Suomelle antamissaan suosituksissa korostaneet tarvetta kehittää kansallista perus- ja ihmisoikeusseurantaa ja –tiedonkeruuta⁴.

Havaittujen puutteiden ja suositusten johdosta yksi keskeinen osa kolmatta perus- ja ihmisoikeustoimintaohjelmaa on perus- ja ihmisoikeustilanteen seurannan kattavuuden ja laadun kehittäminen suunnitelmallisen perus- ja ihmisoikeustutkimuksen ja -tiedonkeruun keinoin. Hankinnan kohteena oleva selvitys pyrkii osaltaan tukemaan tätä tavoitetta.

Selvityksessä tavoitteena on selvittää oikeudelliset reunaehdot sille, millä tavoin arkaluonteista, väestöryhmittäin eriteltävissä olevaa tietoa on mahdollista tuottaa ja kerätä Suomessa. Tavoitteena on tuottaa nykytilaa koskeva selvitys kartoittamalla aihetta koskevaa sääntelyä sekä sen tulkinta- ja soveltamiskäytäntöä. Samalla tavoitteena on tuottaa tietoa mahdollisista keinoista edellä kuvatun tiedon paremman keruun toteuttamiseksi. Hankinnan kohteena olevassa selvityksessä selvitetään siten myös, millä edellytyksillä arkaluonteisen, väestöryhmittäin eritellyn tiedon keruuta voitaisiin parantaa nykyisen lainsäädännön puitteissa, ja toisaalta tulisiko lainsäädäntöä, resursointia ja eri toimijoiden tehtäviä mahdollisesti kehittää tai muuttaa, jotta perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista väestöryhmittäin pystyttäisiin entistä paremmin seuraamaan. Oikeudellisten reunaehtojen lisäksi tavoitteena on kartoittaa, mitä eettisiä näkökulmia, erityisesti ihmisoikeusperustaisen tiedonkeruun asettamat edellytykset silmällä pitäen, väestöryhmittäin eritellyssä tiedon keruussa tulee huomioida.

4. Selvityksen sisältö ja tutkimuskysymykset

Selvityksessä tulee tutkia ja arvioida alla kuvattuja aihealueita (1-4) ja vastata alla oleviin tutkimuskysymyksiin. Selvityksessä tulee painottaa **ensisijaista tutkimuskysymystä**, mutta kuitenkin niin että kaikkia tutkimuskysymyksiä tarkastellaan kattavasti ja yksityiskohtaisesti siten, että selvitys muodostaa tarkoituksenmukaisen kokonaisuuden. Selvityksessä tulee antaa **kuvaus nykytilasta sekä tuottaa ehdotuksia suuntaviivoiksi** (4.b), joiden pohjalta vastuuviranomaiset voisivat kehittää toimintaansa. Mahdollisten suositusten osalta tulee tarkastella ja identifioida riskejä ja hyötyjä. Selvitykseen toivotaan lisäksi sisällytettävän arvioita suositusten resurssivaikutuksista.

Selvityksessä tulee tarkastella tutkimuskysymyksiä (1-4) ainakin vammaisuutta, etnisyyttä, seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuulumista sekä uskontoa ja vakaumusta koskevan väestöryhmittäin eritellyn tiedonkeruun näkökulmasta⁵.

1. **Ensisijainen tutkimuskysymys:** Mitä oikeudellisia reunaehtoja ja eettisiä näkökulmia arkaluonteisten henkilötietojen keräämiseen liittyy?
 - a. Miten kansallinen, EU-oikeudellinen ja kansainvälisoikeudellinen sääntely määrittävät arkaluonteisten tietojen keräämistä perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen seuraamista koskevaan tarkoitukseen?

⁴ Ks. esimerkiksi YK:n sopimusvalvontaelimistä: YK:n rotusyrjinnän poistamista käsittelevä komitea: Concluding observations on the twenty-third periodic report of Finland. 8.6.2017, kohdat 6–7; YK:n CEDAW-komitea: Concluding observations on the seventh periodic report of Finland. 10.3.2014, kohdat 11 ja 33; YK:n TSS-komitea: Concluding observations on the seventh periodic report of Finland. 30.3.2021, kohta 13; YK:n ihmisoikeuskomitea: Concluding observations on the seventh periodic report of Finland 3.5.2021, kohdat 6-7.

⁵ Selvityksessä toivotaan otettavan huomioon ainakin nämä EU:n yhdenvertaisuusdirektiiveissäkin (2000/43/EY, 2000/78/EY ja 2004/113/EY) nimenomaisesti mainitut perusteet.

- b. Siltä osin kuin arkaluonteisten tietojen kerääminen tässä mainitussa tarkoituksessa on mahdollista, mitä eettisiä näkökulmia, erityisesti ihmisoikeusperustaisen tiedonkeruun asettamat edellytykset huomioiden, arkaluonteisten tietojen keräämiseen liittyy?
 - c. Tulisiko tiedonkeruun perustua itseidentifiointiin vai johonkin muuhun luokittelutapaan?
2. Mitä arkaluonteisia henkilötietoja tällä hetkellä käytännössä kerätään?
- a. Tähän sisältyvät kysymykset siitä, millaista disaggregointia tehdään sekä toisaalta, mitä tietoja voitaisiin saada nykyisten mekanismien ja muuttujien perusteella, mutta mikä jää saamatta, sillä tarpeellista prosessointia eri muuttujien tai tietolähteiden välillä ei tehdä?
 - b. Tarkoituksenmukaista on tässä yhteydessä tarkastella eri tiedontuotannon muotoja ja myös niiden välistä prosessointia, esimerkiksi
 - i. mitä selvityksen kannalta merkityksellisiä tietoja on jo saatavissa eri rekistereistä ja niiden sisältämää tietoa hyödyntävistä lähteistä ja
 - ii. mitä puolestaan on täydennettävä kyselytutkimuksien ja muunlaisen tiedonkeruun avulla?
 - c. Kysymys rajautuisi sellaisten mekanismien tarkasteluun, joiden kautta väestöä koskevaa tietoa tällä hetkellä säännönmukaisesti tuotetaan julkisin varoin. Kysymyksen ulkopuolelle rajautuisivat yksittäiset, satunnaiset tiedonkeruun muodot sekä akateeminen tutkimus. Lopullinen rajaus tarkasteltavien tietolähteiden osalta päätetään hankkeen alussa yhdessä toteuttajan ja tilaajan kanssa.
3. Millaisia esimerkkejä ja ratkaisuja arkaluonteisten tietojen keruun ja tilastoinnin kehittämisen hyvistä käytännöistä on löydettävissä kansainvälisesti?
- a. Tarkoituksenmukaista on tarkastella erityisesti Suomeen verrattavissa olevien maiden käytäntöjä. Tässä tarkoitetaan erityisesti maita, joissa arkaluonteisten henkilötietojen keruussa sovelletaan EU:n tietosuojasetusta.
4. Miten ihmisoikeusperustaista arkaluonteisten henkilötietojen keräämistä voisi kehittää?
- a. Millaista disaggregointia voitaisiin tehdä nykyisen lainsäädännön, tiedonkeruun, järjestelmien ja rakenteiden puitteissa?
 - b. Onko tunnistettavissa mahdollisia kehitystarpeita, mitä tulee nykysääntelyyn, järjestelmiin tai eri toimijoiden tehtäviin väestöryhmittäin eriteltävän tiedon keräämisen parantamiseksi? Millaisia suosituksia tiedonkeruun parantamiseksi olisi esitettävissä?

5. Aikataulu

Selvityksen tekeminen voi alkaa heti, kun päätös ja sopimus hankinnasta on tehty. Ennen selvitystyön aloittamista valitun selvityksen toteuttajan kanssa yhteistyössä tarkennetaan selvityksen tutkimussuunnitelmaa yhteisessä tapaamisessa

oikeusministeriön ja tarvittaessa oikeusministeriön erikseen nimeämien asiantuntijoiden kanssa. Yhteisiä tapaamisia ja muuta ohjausta järjestetään tarpeen mukaan myös hankkeen aikana.

Selvityksen tulee olla valmis **31.8.2023** mennessä, jolloin se tulee viimeistään luovuttaa tilaajalle.

6. Henkilötietojen käsittely

Hankinnan toteuttamisen yhteydessä ei ole tarkoitus kerätä henkilötietoja, pois lukien mahdollisesti hankkeen aikana haastateltavien asiantuntijoiden nimet, yhteystiedot ja organisaatitiedot ja muut sellaiset tiedot, joita selvityshankkeissa tavanomaisesti käsitellään. Edellä mainitut tiedot selvityksen tekijöiden tulee poistaa itseltään 30 päivän sisällä selvityksen luovuttamisesta.

Hankintamenettelyn asiakirjoja käytetään tarjousten arvioinnissa ja vertailussa. Niitä säilytetään hankintalain 124 §:n 3 momentin mukaisesti vähintään kolmen vuoden ajan.

Lisätietoa henkilötietojen käsittelystä oikeusministeriön palveluissa on saatavilla täältä: <https://oikeusministerio.fi/tietosuoja>

7. Tarjoajalle asetetut vaatimukset ja niitä koskevat selvitykset

Tarjoajan tulee liittää tarjoukseensa tarjoajan soveltuvuutta koskeva lomake asianmukaisesti täytettynä.

Tarjoajan tulee täyttää kaikki lomakkeessa mainitut pakolliset soveltuvuusvaatimukset, jotta tarjoajan tarjous voidaan ottaa tarjousvertailuun. Hankintayksikkö tarkistaa annettujen tietojen paikkansapitävyyden tarjouskilpailun voittajalta ennen hankintasopimuksen allekirjoittamista.

Tarjoajien soveltuvuus tarkistetaan tarjoajan antaman vakuutuksen mukaisesti. Jos tarjoajan soveltuvuutta koskevat pakolliset vaatimukset eivät täyty, hankintayksikkö sulkee tarjoajan tarjouskilpailusta. Hankintayksikkö voi tarkastaa soveltuvuutta koskevia tietoja julkisista rekistereistä ja palveluista.

6. Valinta- ja vertailuperusteet

Valinta selvityksen toteuttajasta tullaan tekemään seuraavien kriteerien perusteella:

1. Alustavan tutkimussuunnitelman kyky vastata selvityksen tavoitteisiin ja tutkimuskysymyksiin kerrotun aineiston ja käytettävien menetelmien avulla.
2. Selvityksen kokonaishinta
 - Hintojen tulee sisältää toimisto-, matka- ja kaikki muut mahdolliset lisämaksut ja kustannukset.
3. Selvityksen tekijän/tekijöiden pätevyys
 - Vertailussa huomioidaan hankkeeseen nimetyn/nimettyjen henkilön/henkilöiden osaaminen ja kokemus.

- Eduksi katsotaan tietosuojan sekä muun arkaluonteisten henkilötietojen keräämistä koskevan sääntelyn tunteminen sekä näitä koskeva aikaisempi tutkimustoiminta ja muu työkokemus.
- Eduksi luetaan myös muu perehtyneisyys perus- ja ihmisoikeuksiin sekä aikaisempi näitä koskeva tutkimustoiminta.
- Eduksi luetaan lisäksi osaaminen ja kokemus vähemmistötutkimuksesta sekä tietojärjestelmä- ja tilastotieteistä.

7. Tarjouksen tekeminen ja sisältö

Mikäli olette kiinnostuneita toteuttamaan selvityksen, pyydämme teitä toimittamaan tarjouksen, josta ilmenee,

- selvityksen toteutustapa, jossa kuvataan selvityksen keskeinen sisältö ja laajuus, selvityksen laadintaan osallistuvien tahojen väliset tehtävät ja vastuunjako, selvityksellä tavoiteltavat lopputulokset sekä aikataulu selvityksen toteuttamisesta (**alustava tutkimussuunnitelma**)
- selvityksen toteuttavan asiantuntijan (tai useamman) nimi ja kokemus vastaavanlaisten selvitysten tai tutkimushankkeiden toteuttamisesta sekä muut vertailuperusteen 3 kannalta merkitykselliset tiedot. Tarjoajan tulee siten kuvata osaamisensa ja kokemuksensa tarjouksessaan.
- hinta (kustannusarvio tehtävän suorittamiselle ja työpanos henkilöittäin) ilman arvonlisäveroa.

Tarjouksessa on ilmoitettava sähköinen yhteystietonne, johon hankintaa koskevat päätökset sekä muut tiedot ja tiedustelut toimitetaan.

Pyydämme lähettämään tarjouksenne sähköpostilla viimeistään **8.12.2022** osoitteeseen kirjaamo.om@gov.fi. Sähköpostin otsikkokentässä pyydämme mainitsemaan asian diaarinumeron VN/28396/2022.

Tarjouksen tulee olla voimassa 3 kuukautta tarjousten viimeisestä jättämispäivästä lukien.

Tarjouksen tekemisestä ei makseta palkkaa eikä palkkiota. Tarjoajalla ei ole oikeutta saada oikeusministeriöltä korvausta tarjouksen tekemisestä tai siihen liittyneistä toimenpiteistä aiheutuneista kustannuksista.

Toteuttaja valitaan **21.12.2022** mennessä. Toteuttajan kanssa tehdään kirjallinen sopimus. Hankintaa koskeva sopimus syntyy vasta kirjallisen sopimuksen allekirjoittamisella.

8. Laskutus

Tarjoaja on oikeutettu laskuttamaan kustannusarvion mukaiset hyväksyttävät ja toteutuneet kustannukset oikeusministeriöltä jälkikäteen hyväksyttävää laskutusta vastaan. Laskutus käytännöt on kuvattu tarkemmin liitteenä olevassa sopimusmallissa. Ministeriö käyttää laskutuksessa sähköistä Handi-palvelua. Valittava tarjoaja laskuttaa oikeusministeriötä sähköisellä laskulla. Maksuehto 21 päivää. Viivästysseuraamukset korkolain mukaan.

9. Hankintaa koskevat sopimusehdot

Hankintaa koskevat sopimusehdot on esitetty liitteenä olevassa sopimusluonnoksessa. Hankintasopimukseen sovelletaan yleisinä sopimusehtoina Oikeusministeriön tutkimus- ja kehittämispalvelun hankinnan yleisiä sopimusehtoja siltä osin, kun sopimusmallissa tai tarjouspyynnössä ei ole toisin mainittu. Sopimusehdot ovat tämän tarjouspyynnön liitteenä.

Tarjoajan tulee hyväksyä liitteessä oleva sopimusmalli ja esitetyt sopimusehdot.

10. Asiakirjojen julkisuus

Tarjousasiakirjojen julkisuudesta säädetään julkisista viranomaisen toiminnan julkisuudesta annetussa laissa (621/1999). Tarjousasiakirjat ja tiedot tulevat pääsääntöisesti julkisiksi tai asianosaisjulkisiksi hankintamenettelyn yhteydessä. Tarjouksen valintaperusteet, hinnat ja muu sisältö siltä osin kuin ne eivät sisällä salassa pidettävää tietoa, tulevat julkisiksi.

Tarjoajan on merkittävä toimittamaansa tarjousaineistoon selkeästi, mitkä tiedot se katsoo kuuluvan liike- ja ammattisalaisuuden piiriin ja erotettava nämä tiedot selvästi muusta tarjousaineistosta. Oikeusministeriö tekee tarvittaessa erillisen päätöksen mahdollisesta salassapidosta. Tarjousten avaustilaisuus ei ole julkinen.

12. Hankintapäätöksen ja -sopimuksen tekeminen

Oikeusministeriö tekee tarjouskilpailun päätyttyä hankintapäätöksen, minkä jälkeen hankintapäätöksestä ilmoitetaan kaikille tarjoajille. Hankintaa koskeva sopimus (**hankintasopimus**) syntyy vasta kirjallisen sopimuksen allekirjoittamisella.

13. Lisätietojen pyytäminen

Tarjoaja voi tarjousaikana välillä 21.-30.11.2022 pyytää lisätietoja sähköpostitse lähettämällä kysymykset osoitteeseen:

valpuri.tarkka@gov.fi / Valpuri Tarkka, erityisasiantuntija

nanni.olsson@gov.fi / Nanni Olsson, neuvotteleva virkamies

Kysymykset ja vastaukset niihin toimitetaan kaikille niille tahoille, joille tarjouspyyntö on toimitettu.

Osastopäällikkö, ylijohaja

Johanna Suurpää

Erityisasiantuntija

Valpuri Tarkka

JAKELU:

Liitteet:

Sopimusluonnos (Liite 1)

Oikeusministeriön tutkimus- ja kehittämishankinnan palvelun yleiset ehdot (Liite

2) Vakuutus soveltuvuusvaatimusten täyttymisestä (Liite 3)